

Gabrielius E. KLIMENKA

Vytauto Didžiojo universitetas  
Vytautas Magnus University

# Išgyvenimo įgūdžiai, kuriuos galėjo naudoti Jėzus: teoriniai istorinio konteksto svarstymai

## SURVIVAL SKILLS THAT JESUS MIGHT HAVE USED: THEORETICAL CONSIDERATIONS OF THE HISTORICAL CONTEXT

**SANTRAUKA.** Tyrime, žvelgiant per išgyvenimo įgūdžių prizmę, nagrinėjamas istorinio Jėzaus portreto aspektas, aptariant praktinius išgyvenimo įgūdžius, kurių galėjo turėti Jėzus ir jo mokiniai. Remiantis biblinėmis užuominomis ir to meto istorine bei gamtine realybe, siekiama nustatyti Jėzaus išgyvenimo įgūdžių, praktinių gebėjimų ir žinių visumą. Analizė rodo, kad išgyvenimo įgūdžiai to meto aplinkoje buvo kasdieninė būtinybė, apimanti esminius gebėjimus: Jėzaus profesija, nusakoma kaip dailidė, suteikė techninę kompetenciją, reikalingą pastogės ir įrankių gamybai; gebėjimas naviguoti ir prognozuoti orus buvo gyvybiškai svarbus norint saugiai keliauti; užuominos apie Jėzaus buvimą dykumoje rodo žinias apie gebėjimą gamtoje rasti gėlo vandens; kai kuriose Jėzaus ištarse atsispindi žinios apie maisto suradimą gamtoje: žvejybą, laukinių augalų ir skėrių rinkimą; kai kurios evangelinės užuominos rodo ugnies įdegimo įgūdžius. Šis tyrimas patvirtina Jėzaus įsikūnijimo tikrovę, praturtina jo portretą ir atskleidžia iki šiol nenagrinėtas istorinio Jėzaus portreto detales.

**SUMMARY.** This study examines, through the prism of survival skills, an aspect of the historical portrait of Jesus that discusses the practical survival skills that Jesus and his disciples may have taught. Based on biblical references and the historical and natural reality of the time, the study seeks to identify the totality of Jesus' survival skills, practical abilities, and knowledge. The analysis shows that survival skills were a daily necessity in the environment of that time, encompassing essential abilities: Jesus' profession, described as a carpenter, provided the technical competence necessary for the manufacture of shelter and tools; the ability to navigate and predict the weather was vital for safe travel; references to Jesus' presence in the desert indicate knowledge of how to find fresh water in nature; Some of Jesus' sayings reflect knowledge of finding food in nature: fishing,

gathering wild plants and mushrooms; some Gospel references indicate skills in making fire. This study confirms the reality of Jesus' incarnation, enriches his portrait, and reveals details of Jesus' historical portrait that have not been explored until now.

RAKTAŽODŽIAI: istorinis Jėzus, išgyvenimo įgūdžiai, ekstremalios situacijos, išlikimas gamtoje.

KEYWORDS: Historical Jesus, survival skills, extreme situations, survival in nature.

## Įvadas

Tyrimai, kuriuose nagrinėjamas istorinio Jėzaus portretas, tradiciškai koncentruojasi į teologinius, egzegetinius, socialinius ir politinius jo gyvenimo aspektus bei istorinį kontekstą. Nauji metodai ir požiūriai į istorinio Jėzaus pažinimą leidžia pagilinti pirmųjų amžių istorinės realybės suvokimą. Vienas iš tokių būdų gali būti temos nagrinėjimas žvelgiant iš neįprastos perspektyvos, tad bandymas suprasti, kokių išgyvenimo įgūdžių galėjo turėti Jėzus, leidžia pamatyti ne tik paties Jėzaus žmogiškus gebėjimus, bet ir atskleisti jo kasdienio gyvenimo realybę. Šiuolaikinis susidomėjimas išgyvenimo įgūdžiais turi galias istorines šaknis, kai kurie iš jų, pvz., ugnies įdegimas parankinėmis priemonėmis, navigavimas arba vandens paieška gamtoje, siekia ankstyvasias civilizacijas ir net priešistorinius laikus. Senovės žmonėms šie įgūdžiai buvo kasdienė būtinybė, padedanti kovoti už būvį, o ne hobis, kurį šiuolaikinis žmogus gali pasirinkti laisvalaikio. Analizuojant Naujojo Testamento pasakojimus, galima aptikti tiesioginių ir netiesioginių nuorodų, kurios atskleidžia Jėzaus ir jo mokinių gebėjimą išgyventi laukinėje gamtoje. Pvz., Jėzus pasiteiravus, ar mokiniams, išsiųstiems be krepšio ir piniginių, ko nors trūko, šie atsakė, kad netrūko nieko (Lk 22, 35)<sup>1</sup>. Nors teksto pirminė intencija yra pabrėžti Dievo apvaizdą, ši ištrauka kartu gali netiesiogiai kalbėti ir apie mokinių gebėjimą išgyventi laukinės gamtos ar nepritekliaus sąlygomis. Pasakojimas apie keturiasdešimt dienų, Jėzaus praleistų dykumoje (Mt 4, 1–11; Mk 1, 12–13; Lk 4, 1–13), taip pat liudija apie jo gebėjimą ištverti ekstremalias sąlygas, nes dykumoje išgyventi be specifinių žinių ir įgūdžių yra neįmanoma.

Nepaisant tyrimų, kuriuose nagrinėjama Jėzaus laikmečio buitis, keliavimo būdai ir kasdienybė, nei Lietuvos, nei užsienio akademiniuose kontekstuose neaptikta mokslinių straipsnių, skirtų Jėzaus išgyvenimo įgūdžių tematikai nagrinėti. Šiame tyrime, analizuojant istorinius duomenis, susijusius su Jėzaus aplinka, bei gretinant juos su vadinamaisiais išgyvenimo įgūdžiais, siekiama nustatyti numanomą Jėzaus ir jo aplinkos žmonių išgyvenimo įgūdžių visumą. Tokia analizė gali ne tik praturtinti istorinio Jėzaus pažinimą, bet ir padėti geriau suprasti kasdienes iššūkius, su kuriais jis galėjo susidurti, bei suprasti praktinius išgyvenimo gebėjimus, kuriais galėjo naudotis Jėzus ir jo aplinkos žmonės.

<sup>1</sup> Straipsnyje Šventasis Raštas cituojamas iš *Šventasis Raštas*, vert. Antanas Rubšys ir Česlovas Kavaliauskas (Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2009). Nebent nurodyta kitaip.

Tyrimo objektas: numanomi Jėzaus išgyvenimo įgūdžiai.

Tyrimo tikslas: remiantis istoriniais duomenimis bei išgyvenimo mokymų žiniomis, apsvarstyti numanomas išgyvenimo žinias ir įgūdžius, kurių galėjo turėti Jėzus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibrėžti išgyvenimo įgūdžių sąvoką ir ją aktualizuoti Jėzaus laikmečiui.
2. Apsvarstyti ir nustatyti numanomas Jėzaus praktinius išgyvenimo įgūdžius.
3. Remiantis Naujojo Testamento tekstais ir istoriniais duomenimis, išanalizuoti, kokių žinių Jėzus galėjo turėti apie orientavimąsi, vandens paiešką ir gavybą, maisto radimą ir paruošimą, meteorologinių sąlygų prognozavimą ir dailidės įgūdžių taikymą tiek ekstremaliomis sąlygomis, tiek kasdieniame gyvenime.

Tyrimo metodai: sintezė, kontekstinė analizė ir teoriniai svarstymai.

## **Išgyvenimo įgūdžiai: sąvokos apibrėžtis**

Siekiant nagrinėti, kokių išgyvenimo įgūdžių galėjo turėti Jėzus Kristus, pirmiausia dera apibrėžti pačią šių įgūdžių sąvoką. Lietuvoje išgyvenimo (arba išlikimo) įgūdžiais paprastai laikoma žinių ir gebėjimų visuma, padedanti išgyventi patekus į ekstremalias gamtines sąlygas, leidžianti tam tikrą, dažnai neapibrėžtą laikotarpį atsilaukioti prieš gamtos stichijas ar išgyventi, kol asmuo bus išgelbėtas. Išgyvenimo įgūdžiai apima gana platų išgyvenimo technikų spektrą: ugnies įdegimą parankinėmis priemonėmis, laikinos pastogės statymą, orientavimąsi su kompasu ir be jo, maisto radimą laukinėje gamtoje, pirmąją pagalbą, gebėjimą rasti ir filtruoti vandenį, medžioklę ir spąstų spendimą, psichologinį atsparumą, gebėjimą prisitaikyti prie aplinkos sąlygų, mazgų rišimą ir t. t. Sąrašą galima tęsti, nes ši sritis apima visus įgūdžius, kurie padeda išgyventi ekstremaliomis sąlygomis, tad šiais laikais išgyvenimo įgūdžiams galima priskirti ir tai, kas senovės žmonėms buvo kasdienybė: maistinių augalų ir gyvulių auginimą, maisto gamybą, vaistinių augalų pažinimą, ilgalaikio būsto statybą ir pan. Taigi sąvoka *išgyvenimo įgūdžiai* lietuvių kalboje nusako žinių ir praktinių gebėjimų visumą, padedančią žmogui išlikti gyvam ir savarankiškai pasirūpinti savo pirminiais poreikiais, atsidūrus pavojingoje ar neapibrėžtoje aplinkoje, dažniausiai gamtoje, be įprastų civilizacijos priemonių ar kitų asmenų pagalbos. Šiuolaikinėje kalboje sąvoka *išgyvenimas* išpopuliarėjo kartu su augančiu susidomėjimu žygiais, turizmu ir pasirengimu ekstremalioms situacijoms.

Lietuviška sąvoka yra tiesioginis angliškos sąvokos *survival skills* vertinys. *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne* pateikiamas iš *survival skills* išplaukiantis tiesioginis vertinys *survivalistas*<sup>2</sup>, apibrėžiantis asmenį, besimokantį išgyvenimo įgūdžių.

<sup>2</sup> „Survivalistas, -ė“, Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas, paskelbta 2011 m. gruodžio 31 d., <https://ekalba.lt/naujazodziai/survivalistas,%20-%C4%97?i=ad6a4f05-e3ec-44e8-902c-6a4a73b54c1c>. Tačiau galimi ir kiti pavadinimai, pvz., išlikėjas, išgyventojas arba preperis, juos taip pat galima rasti duomenyne.

Pats angliškas žodis *survival* (išgyvenimas) kilęs iš lotynų kalbos žodžio *supervivere* (gyventi toliau). Šis žodis kilo iš dviejų lotynų kalbos žodžių: *super*, reiškiančio *virš*, *per* ar *toliau*, ir *vivere* – *gyventi*. Sudurtinis veiksmažodis *supervivere* laikui bėgant virto provansalų kalbos žodžiu *sobrevivre* ir senosios prancūzų kalbos žodžiu *sourvivre*. Po normanų užkariavimo šis žodis buvo perimtas į anglų kalbą kaip *survive*, o XVI a. iš jo buvo sudarytas daiktavardis *survival*<sup>3</sup>. Kalbant apie Jėzaus išgyvenimo įgūdžius, šiame tyrime bus atsižvelgiama į semantinę prasmę, apimančią įgūdžių, padedančių išgyventi kelionėse ir ekstremaliomis sąlygomis, visumą.

## Jėzaus orientavimosi įgūdžiai

Orientavimasis apibrėžiamas kaip „savo, topografinių ir taktinių objektų buvimo vietos nustatymas pasaulio šalių, vietovės reljefo ir objektų <...> atžvilgiu. Atliekamas pagal Saulę, Šiaurinę žvaigždę, kartografinius objektus, pagal žemėlapi, <...> kompasą, <...> šviesos ir garso signalus.“<sup>4</sup> Taigi tai gebėjimas orientuotis su kompasu ir be kompasu, žemėlapiu pažinimas, topografijos ir navigacijos įgūdžiai bei gebėjimas nustatyti kryptį pagal gamtinius ar urbanistinius objektus. Tokios žinios svarbios tada, kai keliautojas atsiduria atokiojoje vietovėje, o pasiklydus jos yra gyvybiškai svarbios. Be to, „orientaciniai gebėjimai reikalingi ir sudarant planą ar maršrutą“<sup>5</sup>, nes bet kokia kelionė be išankstinio planavimo gali būti nesėkminga.

Kiek žinoma, Jėzus dažnai keliaudavo į nuošalias ir negyvenamas vietas melstis (Mk 1, 35; Lk 5, 16), tad tikėtina, jog turėjo bent minimaliai orientuotis, kad galėtų grįžti. Surasti tinkamą vietą maldai be orientavimosi įgūdžių ir maršruto plano taip pat būtų sudėtinga. Keliaujant į kalnus (Lk 6, 12), kur Jėzus kartais „išsisas naktis praleisdavo kalno viršūnėje bendraudamas su mylimuoju Tėvu“<sup>6</sup>, būtina turėti bent baziinių alpinizmo žinių ir įgūdžių, mokėti susidaryti maršrutą, kad būtų įmanoma saugiai įkopti į kalną ir vėliau saugiai grįžti.

Jėzaus laikų keliautojai neturėjo šiuolaikinio kompasu. Anuomet egzistavę jo analogai su magnetine rodykle buvo brangūs, tad kompasus daugiausia naudojo jūrininkai<sup>7</sup>, pvz., pirkliai, arba karinės jūrų pajėgos. Šiuolaikinio kompasu analogą dar 1000

<sup>3</sup> „A Brief History of Survival“, Language Lovers, paskelbta 2019 m. rugpjūčio 30 d., <https://blog.collinsdictionary.com/language-lovers/a-brief-history-of-survival/>.

<sup>4</sup> Petras Algirdas Čiočys ir kt., *Enciklopedinis karybos žodynas* (Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008), 394–395.

<sup>5</sup> Rita Makarskaitė-Petkevičienė ir Jurgita Pupeikienė, „Orientavimasis aplinkoje ir jos pažinimas: veiklos įvairovės ir mokymosi tyrinėjant aspektai“, *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje* 28 (1) (2022): 37.

<sup>6</sup> Pranciškus, *Enciklika Dilexit nos apie Jėzaus Kristaus Širdies žmogiškąją ir dieviškąją meilę* (Kaunas: Katalikų interneto tarnyba, 2025), 74.

<sup>7</sup> Abdeljalil Métioui, „Brief Historical Review about Magnetism: From the Ancient Greeks up the Beginning of the XXth Century“, *Journal of Biomedical Research & Environmental Sciences* 3 (9) (2022): 1101, <https://doi.org/10.37871/jbres1561>.

metų prieš Jėzaus laikus jau turėjo kinai<sup>8</sup>, o pirminis šiuolaikinio kompasos variantas su vėjų rodykle atsirado tik Apšvietos laikotarpiu<sup>9</sup>. Taigi kompasas buvo retas ir brangus įrenginys, tad Jėzus tikriausiai juo nesinaudojo, tačiau galėjo gebėti orientuotis pagal gamtinius arba urbanistinius objektus, pvz., žinomus statinius, saulę, žvaigždes ir pan. Saulę galima laikyti seniausiu gamtiniu orientyru, naudotu nustatant kryptį. Stebėdamas, kur teka saulė, keliautojas gali nustatyti rytų kryptį, o saulės nusileidimo pusėje – vakarų. Be to, žinant, kaip pagal šešėlį apskaičiuoti šiaurės ir pietų kryptis, gaunamas gana tikslus gamtinis kompasas, pagal kurį galima orientuotis<sup>10</sup>. Kitas patikimas ir nuo priešistorinių laikų naudotas gamtinis orientyras yra Šiaurinė žvaigždė, kuri yra šiek tiek mažiau nei 1° nukrypusi nuo tikrosios šiaurės ir matoma visame šiauriniame pusrutulyje. Šiaurės platumose ji pakilus 45° virš horizonto linijos, o artėjant prie ekvatoriaus yra ties 4° laipsniu<sup>11</sup>. Taigi tikėtina, kad keliaudamas nakties metu Jėzus tikrai galėjo naudotis šiuo gamtiniu orientyru.

Dar vienas būdas nustatyti reikiamą kryptį buvo vandens telkiniai. Retai apgyvendintose vietovėse keliaujant palei upę dažniausiai pasiekama gyvenvietė, nes greta natūralių vandens telkinių dažnai kurdavosi miestai ir kaimai. Upė teikė vandenį, maistą, buvo naudojama kaip vandens kelias<sup>12</sup>. Iš evangelijų žinoma, kad Jėzus su apaštalais keliaudavo valtimis ežeru (Mt 14, 22–33; Mk 6, 45–52; Jn 6, 16–21) – tai rodo, jog vandens keliai jiems buvo žinomi ir naudojami. Orientyrais galėjo tapti ir oazėse esantys vandens telkiniai. Dykumose oazės, šaltiniai ir kiti pastovūs vandens telkiniai lėmė žmonių gyvenviečių vietas, keliavimo maršrutus bei socialinius santykius.

Žmonės judėdavo keliais, kuriuose netrūko visiems atpažįstamų urbanistinių orientyrų, pvz., šventyklų, leidžiančių rasti reikiamą kryptį. Be to, daugelis kelių buvo ženklinami specialiais stulpais, akmenų krūvomis, paminklais ar bokštais. Tokie statiniai veikė kaip orientyrai, padedantys nusakyti kryptį – nuo kurio bokšto ir į kurią pusę reikia sukti, norint pasiekti tikslą. Vis dėlto jie nebuvo skirti pasaulio kryptims nustatyti. Nors išgyvenimo kursuose kartais teigiama, kad katalikų bažnyčios gali padėti nustatyti rytų kryptį, nes jų altoriai esą orientuoti į rytus, tačiau iš tiesų šis metodas nėra patikimas<sup>13</sup>. Todėl tikėtina, kad ir Jėzaus laikais tokių orientyrų buvo mažai.

<sup>8</sup> Richard B. Langley, „The magnetic compass and GPS“, *GPS World* 14 (2003): 70.

<sup>9</sup> Stephen Davies, „Routes, rutters, navigational techniques and the development of navigational aids in traditional Chinese seagoing: The case of the compass“, *Artefact. Techniques, histoire et sciences humaines* 8 (2018): 150–153, <https://doi.org/10.4000/artefact.2081>.

<sup>10</sup> Christopher Nyerges, *The Ultimate Guide to Navigating Without A Compass: How To Find Your Way Using The Sun, Stars, And Other Natural Methods* (New York: Skyhorse Publishing, 2020), 28–32. Mažai tikėtina, kad Jėzus naudojo būtent šį metodą, tačiau gali būti, kad anuomet būta panašaus pobūdžio metodų, leidžiančių susiorientuoti be kompasos.

<sup>11</sup> Gabrielius E. Klimenka ir Eduardas Klimenka, „Labiausiai paplitę mitai apie šiaurinę žvaigždę“, *Lietuvos šaulių žurnalas Trimitas* 8 (2022): 19.

<sup>12</sup> Gabrielius E. Klimenka, *Išgyvenimo mitai, kurie gali būti lemtingi* (Kaunas: Vitae litera, 2025), 18–19.

<sup>13</sup> Plačiau žr. Gabrielius Edvinas Klimenka, „Bažnyčios pastatas kaip priemonė orientuotis be kompasos: Lietuvos bažnyčių orientavimo problematika“, *Soter* 91 (119) (2024): 61–75, [https://doi.org/10.7220/2335-8785.91\(119\).4](https://doi.org/10.7220/2335-8785.91(119).4).

Jėzus daug keliavo, tad galima numanyti, jog kelionių maršrutus jis planuodavo iš anksto. Planuojant kelionę būtina įvertinti galimus pavojus, atsižvelgti į reljefą, kelio kliūtis ir kitus veiksnius. Tai iliustruoja Jėzaus palyginimas apie gerąjį samarietį (Lk 10, 29–37). Nors kelias iš Jeruzalės į Jerichą nėra ilgas (apie 20 km), jis pasižymi dideliu aukščio skirtumu: Jeruzalė yra maždaug 760 m virš jūros lygio, o Jerichas – apie 245 m. Šis kelias driekėsi per uolėtą vietovę, kurioje dažnai tykodavo plėšikai<sup>14</sup>. Todėl, viena vertus, žinant, kad reiks kopti aukštyn, reikia pasirūpinti pakankamu vandens kiekiu, kita vertus, atsižvelgiant į nesaugią aplinką, svarstyti ir apie apsisaugojimo būdus. Planuojant maršrutą taip pat svarbios oro sąlygos. Teigiama, kad „žmonės paprastai keliaudavo anksti ryte ir vakarop, siekdami išvengti dienos karščių“<sup>15</sup>, – tai patvirtina ir Naujojo Testamento tekstai. Pilypui angelas liepė keliauti vidurdienį (Apd 8, 26). Sąvoka „vidurdienis“ egzegetams kelia klausimų: ar ji žymi paros laiką, ar geografinę kryptį? Jėzaus laikais šis terminas galėjo reikšti ir pietų kryptį. Vis dėlto, jei turimas omenyje paros metas, tampa aišku, kodėl Pilypas kelyje nesutiko kitų žmonių – vidurdienio kaitra nebuvo tinkama kelionėms. Galima manyti, kad planuodamas keliones Jėzus tikriausiai rinkdavosi palankesnę laiką – rytą arba vakarą.

## Jėzaus gebėjimas atlaikyti ekstremalias sąlygas

Jėzaus tarnystės laikotarpis glaudžiai susijęs su nuolatiniais fiziniais ir dvasiniais išbandymais. Didžioji jo veiklos dalis buvo susijusi su kelionėmis pėsčiomis po Galilėją, Judėją ir aplinkines sritis. Karštas Viduržemio jūros regiono klimatas reikalavo didelės fizinės ištvermės. Evangelijose minima, kad Jėzus keliavo „per visus miestus ir kaimus, mokydamas sinagogose, skelbdamas karalystės Evangeliją“ (Mt 9, 35), neturėdamas „kur galvos priglausti“ (Lk 9, 58).

Be reguliarių fizinių iššūkių, evangelijos liudija ir apie didelę ištvermę dvasinių išbandymų metu. Iškart po krikšto Jėzus keturiasdešimt dienų praleido dykumoje pasninkaudamas (Mt 4, 1–4; Mk 1, 12–13; Lk 4, 1–4). Šis ilgas pasninkas atspindi kraštutinius fizinius išbandymus žmogaus kūnui, todėl Jėzaus pasitraukimas į dykumą gali būti suprantamas kaip „nužengimas į žmogui iškilusias grėsmes.“<sup>16</sup>

Galiausiai Jėzaus gebėjimas atlaikyti sunkumus atsiskleidžia ir per atsiskyrimo, vienatvės ir budėjimo praktiką. Jis eidavo melstis į atokias vietas ar kalnus ir ten visą naktį praleisdavo atvirame ore (Lk 6, 12). Ištvermė ekstremaliomis sąlygomis sietina

<sup>14</sup> *Naujasis Testamentas. Evangelija pagal Luką. Naujas ekumeninis vertimas*, vert. Tatjana Aleknienė, Romualdas Babarskas, Ona Dilytė-Čiurinskienė, Laimonas Nedveckas ir Giedrius Saulytis (Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2024), 81.

<sup>15</sup> *Naujasis Testamentas. Apaštalo darbai; Visuotiniai laiškai*, vert. Tatjana Aleknienė, Ona Dilytė-Čiurinskienė, Laimonas Nedveckas ir Giedrius Saulytis (Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2025), 49.

<sup>16</sup> Joseph Ratzinger, *Jėzus iš Nazaret: nuo krikšto Jordane iki atsinaijymo*, vert. Gediminas Žukas (Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2007), 41.

ir su jo mokymu keliauti tuščiomis – neimti maisto, kelionmaišio ir pinigų (Mt 9, 5; Lk 9, 37). Taip keliaujantis asmuo turi arba visiškai pasikliauti Dievo malone, arba būti įgijęs gerų išgyvenimo įgūdžių, arba derinti abu šiuos dalykus. Toks keliavimas supo-  
nuoja nepriteklių ir nuolatinę kovą už išlikimą.

## **Jėzaus gebėjimas rasti vandenį laukinėje gamtoje**

Iš sinoptinių evangelijų žinoma, kad Jėzus 40 dienų buvo dykumoje (Mt 4, 1–11; Mk 1, 12–13; Lk 4, 1–13). Tokiam iššūkiui ryžtųsi ne kiekvienas išgyvenimo specialistas, nes dykuma „yra absoliučiai nesvetinga vieta, joje gali mirtinai užtrokšti, gali nepastebėti tavęs tykančių skorpionų ar kitų pavojų, dykumoje gali pasimesti, nuklysti nuo kelio – čia visomis prasmėmis nesaugu. Tačiau dykuma, nepaisant visų pavojų, Biblijos žmo-  
gui yra ir susitikimo su Dievu vieta.“<sup>17</sup>

Dykumoje pavojingiausi veiksniai yra dehidratacija ir karštis – jie sunkiai suderi-  
nami su gyvybe. Žmogus be vandens vidutiniškai gali išgyvena apie tris paras, tačiau  
esant labai karštam klimatui šis laikotarpis gali sutrumpėti. Vis dėlto tai priklauso nuo  
fizinio aktyvumo ir kitų aplinkybių. Vanduo sudaro apie 65 proc. žmogaus kūno masės,  
todėl jo netekimas tiesiogiai veikia fiziologinius ir psichologinius procesus. Dehida-  
racijos metu kraujas tirštėja, didėja širdies apkrova, sutrinka įprasta organų veikla. Iki  
5 proc. kūno masės sudarantis skysčių netekimas dažnai būna neįjuntamas, tačiau artė-  
jant prie šios ribos darbingumas akivaizdžiai mažėja. Netekus daugiau kaip 10 proc.  
skysčių, organizme gali prasidėti negrįžtami fiziologiniai pokyčiai, o 20–25 proc. nete-  
kimas paprastai yra mirtinas<sup>18</sup>. Todėl galima daryti prielaidą, kad Jėzus turėjo gebėti  
susirasti vandens, nes kitaip net ir per kelias dienas būtų kilęs rimtas dehidracijos ir  
net mirties pavojus. Pažymima, kad „vanduo būtinas gyvybei palaikyti ir reikalingas  
bet kokiam apvalymui, itin brangintas Biblijos kraštuose, kur dažnai jo stokojama“<sup>19</sup>,  
todėl gebėjimas jo rasti buvo labai svarbus įgūdis.

Apie Jėzaus buvimą dykumoje rašoma, kad „tomis dienomis jis nieko nevalgė“  
(Lk 4, 2), tačiau neužsimenama, ar jis negėrė vandens. Tad galima pagrįstai teigti, kad  
vandenį jis vis dėlto vartojo, todėl turėjo žinoti, kaip dykumoje rasti gėlo vandens.  
Naujajame Testamente nepateikiama užuominų, kokiais būdais Jėzus ieškojo vandens,  
tačiau, remiantis bendrąja žmonijos patirtimi ir išgyvenimo praktika, vienas iš galimų  
buvo gamtos ženklų stebėjimas. Vandens buvimą rodo išdžiūvusios upių vagos,  
gyvūnų takai, dažnai vedantys prie vandens telkinių, žemėjantis reljefas, tankesnė

<sup>17</sup> Ingrida Gudauskienė, *Biblijos vyrai ir moterys kryžkelėse* (Vilnius: Tyto alba, 2022), 261.

<sup>18</sup> Albertas Daugirdas, *Išgyvenimo atmintinė* (Vilnius: Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, 2020), 114.

<sup>19</sup> Tarptautinė katalikų charizminio atsinaujinimo doktrininė komisija, *Šventosios Dvasios krikštas* (Kaunas: Gyvieji akmenėliai, 2014), 28.

augmenija ir pan.<sup>20</sup> Tokie požymiai buvo plačiai naudojami įvairiose kultūrose ir iki šiol taikomi tradicinėse bendruomenėse. Kitas galimas vandens gavimo būdas, kuris gali būti veiksmingas net ir sausame klimate, yra rasos rinkimas. Mažai tikėtina, kad Jėzus kondensavo vandenį naudodamas duobę ir audeklą, nes toks procesas reikalauja daug laiko, apriboja judėjimą. Evangeliniame pasakojime teigiama, kad Dvasia Jėzų „vedžiojo po dykumą“ (Lk 4, 1), todėl galima manyti, kad jis nuolat judėjo ir vandens kondensavimo metodo naudoti negalėjo.

Taip pat tikėtina, kad Jėzus naudojosi tiek natūraliais, tiek dirbtiniais vandens telkiniais. Anuomet egzistavo bendruomenės gerai žinomos natūralios arba žmogaus sukurtos vandens kaupyklos, kurios neretai būdavo vadinamos gyvojo vandens šaltiniais<sup>21</sup>. Bibliniuose kraštuose gyvuoju vandeniu taip pat vadintas natūraliai judantis vanduo, pavyzdžiui, trykštantis šaltinis ar tekantis upelis<sup>22</sup>. Todėl kai Jėzus kalba apie gyvojo vandens šaltinius, jo ištara įgyja konkretų kontekstą, rodantį, kad jam šie vandens telkiniai buvo gerai pažįstami. Tikėtina, kad jis ne kartą gėrė tokį vandenį – tai atsiskleidžia Jėzaus pokalbyje su samariete prie šulinio<sup>23</sup>.

Galima manyti, kad Jėzus į dykumą pasiimdavo bent šiek tiek vandens. Nors evangelijose apie tai neužsimenama, tokia prielaida atrodo logiška. Jėzaus laikais vanduo laikytas pusiau uždaruose induose, nes kitaip vanduo greitai gesdavo ir buvo puikiai terpe veistis uodams bei kitiems parazitams<sup>24</sup>. Jei Jėzus į dykumą pasiėmė didesnę kiekį vandens, tikėtina, kad jis galėjo naudoti panašaus tipo indą arba naudotis vandenmaišiais – įprasta priemone gabenti vandenį jo kraštuose. Archeologiniai radiniai rodo, kad vandenmaišiai Izraelio teritorijoje buvo žinomi jau nuo bronzos amžiaus<sup>25</sup>, taigi dar gerokai iki Jėzaus laikų, o kai kur jie naudojami ir šiais laikais. Todėl galima manyti, kad ir Jėzus galėjo jais naudotis.

## Jėzaus išgyvenimo dieta

Dabartiniais laikais maisto gaminimo įgūdžiai visuomenėje silpsta, todėl vis dažniau maitinamasi pusfabrikačiais, o maisto ruošimas tampa specialistų sritimi. Tikėtina, kad maisto gaminimo įgūdis netrukus taps svarbia išgyvenimo mokymų dalimi. Nors

<sup>20</sup> Don Mann ir Ralph Pezzullo, *The U.S. Navy Seal Survival Handbook: Learn The Survival Techniques And Strategies Of America's Elite Warriors* (New York: Skyhorse Publishing, 2012), 330.

<sup>21</sup> Y. Pinhas, „Living waters“, *Options Méditerranéennes. Série A: Séminaires Méditerranéens (CIHEAM)* 65 (2005): 141–146.

<sup>22</sup> David Deming, „Water in the Bible“, *International Journal of Religion* 5 (10) (2024): 1817, <https://doi.org/10.61707/z7p5vw91>.

<sup>23</sup> „Jėzus jai tarė: „Jei tu pažintum Dievo dovaną ir kas yra tas, kuris tave prašo: „Duok man gerti“, rasi pati būtum jį prašiusi, ir jis tau būtų gyvojo vandens davęs!“ Moteris atsiliepė: „Viešpatie, bet juk tu neturi kuo pasemti, o šulinys gilus. Iš kur tu imsi gyvojo vandens?“ (Jn 4, 10–11).

<sup>24</sup> Régis Burnet, *24 heures de la vie Jésus* (Paris: Universitaires de France, 2022), 92.

<sup>25</sup> Eitan Klein, Uri Davidovich, Amir Ganor ir Naama Sukenik, „Naḥal Hever: Final Report“, *Hadashot Arkheologiyot: Excavations and Surveys in Israel* 131 (2019): 2.



daugelis šių laikų keliautojų žino, kad ant laužo galima pasikepti šašlykų ar bulvių, retas suvokia, kad senovėje visas maistas buvo ruošiamas tik ant laužo. Be to, šiuolaikiniam žmogui maistą įprasta įsigyti parduotuvėje, o senovės žmogus turėjo jo prasimanyti medžiodamas, žvejojamas, rinkdamas laukinius augalus arba užsiaugindamas. Šioje dalyje aptariama, kokiais būdais Jėzus galėjo apsirūpinti maistu kelionėse.

Nepaisant to, kad Jėzaus palyginimai dažniausiai susiję su valstiečiais ir piemenimis, jį galima laikyti ežero žmogumi. Prie ežero krantų jis pašaukė pirmuosius mokinius (Mt 4, 16–22; Mk 1, 16–20; Lk 5, 1–11), nuolat keliavo palei ežerą arba jo paviršiumi (Mk 4, 37–39), o jo mokymas buvo skirtas prie ežero gyvenantiems žmonėms<sup>26</sup> – jis net mokė iš valtys (Mk 4, 1). Visa tai rodo, kad Jėzus turėjo įgūdžių, būdingų ežero gyventojams, pavyzdžiui, žvejybos. Evangelijose minima, kad Jėzaus mokiniai įprastai naudodavo to meto žvejybos priemones, pvz., velkamuosius tinklus (Mt 13, 47–50; Jn 21, 6–8), taip pat išmanė ir meškeriojimo nuo kranto techniką. Manoma, kad būtent taip Petras pagavo žuvį, kurią pražiodęs rado monetą mokesčiui sumokėti (Mt 17, 27). Be šio įgūdžio Petras nebūtų galėjęs įgyvendinti Jėzaus užduoties<sup>27</sup>. Dalis Jėzaus mokinių buvo žvejai, todėl tikėtina, kad jie kartu su Jėzumi gaudė žuvis, o tai reiškia, kad pats Jėzus galėjo turėti bazinių žvejo įgūdžių.

Tikėtina, kad Jėzus galėjo medžioti gyvūnus ir paukščius. Medžioklė buvo vienas iš pagrindinių būdų, kuriuo senovėje žmonės keliaudami ar kasdienybėje įprastai apsirūpindavo maistu. Anuomet naudotos medžioklės priemonės buvo lankai, ietys, svaidyklės ar spąstai<sup>28</sup>. Nėra duomenų, ar Jėzus mokėjo naudoti šiuos įrankius, tačiau remiantis viena jo ištara: „Jei tavo dešinė tampa tau spąstais“ (Mt 5, 29)<sup>29</sup>, galima spėti, kad spąstų technologija jam buvo žinoma. Ši frazė paprastai verčiama taip: „Jeigu tavo dešinioji akis skatina tave nusidėti <...>“<sup>30</sup>. Čia Jėzus vartoja žodį *skandalizō*, kuris etimologiškai kyla iš žodžio *skandalē*, reiškiančio *spęsti žabangus* arba *tapti spąstais*. *Skandalē* nurodo spąstų dalį, ant kurios būdavo pamaunamas jaukas žvėriui ir kurią palietus spąstai suveikdavo<sup>31</sup>. Šiuo žodžiu taip pat įvardijami spąstai, veikiantys savigriovos principu, arba kilpa. Toks žodžio pasirinkimas atskleidžia labai konkretų

<sup>26</sup> Burnet, 24 heures, 34.

<sup>27</sup> Čia minima žuvis vadinama Petro žuvimi (hebr. 'āmnūn). Šias žuvis nesunku pagauti žiemą, kai jos plaukioja būriais – tada šios žuvis gaudomos tinklais, bet jas galima gaudyti ir meškeriojant. Šiuo laikotarpiu žuvis laikosi netoli kranto ir burnoje nešioja apvaisintus kiaušinėlius. Pasitaiko atvejų, kai šios žuvis kartu su ikrais netyčia burnon paimdavo akmenėlį arba monetą. Žr. Carsten Peter Thiede, *Petras. Bažnyčios Uola naujoje šviesoje* (Kaunas: Katalikų interneto tarnyba, 2008), 22–25.

<sup>28</sup> Johan Pretorius, „Trophy hunting – a biblical archaeological perspective from the ancient near east of the Iron Age (circa 1200–500 BCE)“, *Journal for Semitics* 25 (2) (2016): 773–780.

<sup>29</sup> Cituojama iš: *Naujasis Testamentas. Evangelija pagal Matą; Evangelija pagal Morkų. Naujas ekumeninis vertimas*, vert. Algirdas Akelaitis, Tatjana Aleknienė, Romualdas Babarskas, Ona Dilytė-Čiurinskienė, Mozė Mitkevičius, Laimonas Nedveckas ir Giedrius Saulytis (Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2023).

<sup>30</sup> Cituojama iš: *Šventasis Raštas*, Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2009.

<sup>31</sup> *Evangelija pagal Matą; Evangelija pagal Morkų*, 36–37.

medžioklės kontekstą: *skándalon* yra konstrukcinis spąstų elementas, sukeliantis patį suveikimą, o *skandalizō* išlaiko panašią reikšmę – nurodo tiesioginį įkliuvimą į kilpą<sup>32</sup>.

Kitas svarbus maisto raciono elementas buvo skėriai. Nėra žinoma, ar juos valgė Jėzus, tačiau akivaizdu, kad Jonas Krikštytojas tikrai jais mito (Mt 3, 4). Skėrių vartojimas maistui senovės Izraelyje buvo kultūriškai priimtinas ir teologiškai įteisintas, nes Kunigų knygoje (11, 22) nurodomi tam tikri *Orthoptera* būrio vabzdžiai (tarp jų skėriai), kurie priskiriami švariems gyvūnams, t. y. tinkami valgyti pagal izraelitų mitybos įstatymus. Tai buvo ne tik religinis leidimas, bet ir praktinis to meto realiųjų atspindys: Judėjos regiono ekologinės sąlygos lėmė, kad skėriai buvo prieinamas, lengvai surenkamas ir itin gausus baltymų šaltinis. Archeologiniai ir etnografiniai duomenys patvirtina, kad vėlyvosios Antikos ir romėnų laikų Palestinoje skėrių rinkimas buvo gana plačiai paplitęs. Jie buvo renkami dideliais kiekiais, džiovinami, sūdomi arba malami į miltus, todėl tapdavo puikiu maisto produktu, tinkamu ilgesnėms kelionėms arba laikotarpiams, kai žemdirbystės išteklių sumažėdavo. Izraelio regiono mitybos istoriją tyrinėjantys mokslininkai pabrėžia, kad vabzdžiai, ypač skėriai, buvo vartojami ne tik ekstremaliomis sąlygomis, bet ir kaip įprastas baltymų šaltinis, ypač skurdžiose bendruomenėse<sup>33</sup>. Atsižvelgiant į šias istorines ir kultūrines aplinkybes galima teigti, kad Jėzaus laikų Judėjos gyventojui skėriai buvo įprastas maistas. Nors evangelijose nėra tiesioginių nuorodų į Jėzaus racione esančius skėrius, jo amžininkų mitybos įpročiai leidžia daryti pagrįstą prielaidą, kad šis maistas, ypač kelionių metu, jam buvo gana įprastas. Kalbant apie išgyvenimui tinkamą mitybą, dera pažymėti, kad džiovinti svirpliai yra daug maistingesni nei gyvūnų mėsa ar žuvis<sup>34</sup>.

Jėzaus laikais keliautojai maistui naudojo ir laukinius augalus, pvz., figas, datules, žoleles, šakniavaisius ir pan. Taip pat esama nemažai duomenų, rodančių, kad kasdienių produktų pagrindas buvo kviečiai, iš kurių gamintos košės ir duona. Taip pat valgytos alyvuogės, raugintas pienas, čiobrelių aliejus, avinžirniai, pupelės. Duona mirkyta į įvairius acto pagrindu gamintus padažus. Iš neaugalinės kilmės produktų didelę dalį raciono sudarė žuvis<sup>35</sup>. Šiuos produktus taip pat buvo galima naudoti kelionėse. I amžiaus Judėjoje ir Galilėjoje išsamios žinios apie vietinę florą buvo fundamentalus išgyvenimo igūdis, apimantis augalų pažinimą, jų naudojimą mitybai, medicinai ir buities reikmėms. Augalų kaip maisto šaltinio identifikavimas buvo kritiškai svarbus

<sup>32</sup> Mike Szczesny, „[Greek] σκανδαλίζω (skandalizō), [Latin] scandalizare, [Latin] offendere“, *Resounding the Faith*, paskelbta 2019 m. rugpjūčio 13 d., <https://resoundingthefait.com/2019/08/13/greek-σκανδαλίζω-skandalizo-latin-scandalizare-latin-offendere/>. Panašia spąstų spendimo reikšmė žodis vartojamas ir Septuagintoje, pvz., Dan 11, 41; Sir 23, 8; Sir 32, 15; Pat 4, 19; Ps 9, 3; Ps 107, 12; Joz 23, 13; Joz 18, 7.

<sup>33</sup> Friedrich Simon Bodenheimer, *Insects as human food* (Dordrecht: Springer Netherlands, 1951), 7–38.

<sup>34</sup> Henlay J. O. Magara et al., „Edible Crickets (Orthoptera) Around the World: Distribution, Nutritional Value, and Other Benefits – A Review“, *Frontiers in Nutrition* 7 (2021): 3–15, <https://doi.org/10.3389/fnut.2020.537915>.

<sup>35</sup> Burnet, *24 heures*, 63–64.

ir esminis išgyvenimo elementas. Evangelijos netiesiogiai liudija apie šias Jėzaus žinias, nes jis augalus kartais minėdavo palyginimuose, tad bent dalį jų tikrai pažinojo<sup>36</sup>.

Augalai to meto žmonių gyvenime buvo svarbūs ne tik kaip maistas, bet ir kaip medicinos priemonė, pvz., izopas buvo naudojamas ne tik ritualiniam apvalymui (Jn 19, 29), bet tikėtina, taikytas ir kaip antiseptikas bei priemonė virškinimui gerinti. Alyvmedžio produktai buvo vartojami ne tik maistui, bet ir naudoti žaizdoms gydyti.

Taip pat svarbu atsižvelgti į tai, kad Jėzaus laikais žydai laikė pareiga būti svetingais ir priglauti pakeleivį<sup>37</sup>, tad egzistavusi savotiška svetingumo tradicija leido be vargo keliauti net ir neturint su savimi daug maisto. Keliautojas galėjo užėti į bet kuriuos namus ir paprašyti vandens, maisto, pastogės, o tradicija reikalavo priimti keliautoją bei pasirūpinti pagrindiniais jo poreikiais.

Taigi Jėzaus mitybos įpročius ir išgyvenimo dietą galima nustatyti tiek remiantis evangelijų tekstais, tiek bendru istoriniu kontekstu. Šiame skyriuje aptariami mitybos įpročiai ir maisto prasimanymo būdai – tokie kaip medžioklė – galbūt ne visai dera su tradiciniu Jėzaus įvaizdžiu, juolab kad jie neminimi evangelijose, tačiau tokie įgūdžiai yra tikėtini ir padeda geriau pažinti istorinį Jėzaus portretą.

## Jėzaus gebėjimas prognozuoti orus

Gebėjimas prognozuoti orus yra svarbus išgyvenimo įgūdis, nes jis tiesiogiai lemia kelionės saugumą ir sėkmę. Suvokimas, kaip keičiasi oro sąlygos, leidžia laiku apsisaugoti nuo pagrindinių pavojų – hipotermijos ar hipertermijos – bei išvengti pavojingų oro sąlygų, pvz., perkūnijos, staigių potvynių ar audrų. Šis įgūdis taip pat padeda optimizuoti kelionės laiką ir maršrutą bei pasirinkti pastogės vietą, apsaugotą nuo stichijų. Be to, gebėjimas prognozuoti orus leidžia efektyviai valdyti išteklius: numatant lietų galima laiku surinkti ir apsaugoti sausą kurą ugniai, o klimato ypatumų supratimas palengvina vandens paiešką ir taip užtikrina gyvybinių funkcijų palaikymą.

Jėzui galėjo būti žinomi esminiai, nuo seno naudojami meteorologiniai išgyvenimo įgūdžiai, pvz., dangaus spalvos ir vėjo krypties stebėjimas. Evangelijos tai liudija: „Jis atsakė: „Atėjus vakarui, jūs sakote: ‘Bus giedra, nes dangus raudonas’, ir rytmetį: ‘Šiandien bus lietaus, nes rausta apniukęs dangus’. Taigi jūs mokate aiškinti dangaus veidą, o laiko ženklų – ne“ (Mt 16, 2–3) ir „Jėzus pasakė ir minioms: „Matydami debesį, kylantį vakaruose, jūs tuoj pat sakote: ‘Ateina lietus’, ir taip atsitinka“ (Lk 12, 54). Raudonas dangus saulėlydžio metu buvo laikomas stabilių ir giedrų orų ženklu, nes sausas oras geriau išsklaido šviesą; tačiau saulėtekio metu raudonas dangus įspėdavo apie

<sup>36</sup> Jėzaus minimi augalai: vynmedis (Jn 15, 1–5), garstyčia (Mk 4, 30–32), erškėčiai (Mt 13, 7–8), lauko lelijos (Mt 6, 28–29), figmedis (Lk 13, 6–9), kviečiai ir raugės (Mt 13, 24–26).

<sup>37</sup> Antanas Rubšys, *Raktas į Naująjį Testamentą*, T. 1 (Vilnius: Katalikų pasaulis, 1997), 162.

artėjančią audrą arba lietu<sup>38</sup>. Gyvybiškai svarbi buvo ir vėjo kryptių analizė: vėjas iš vakarų (nuo Viduržemio jūros) dažnai nešdavo drėgmę ir lietaus debesis, o vėjas iš pietų (nuo dykumos) – sausą, intensyvią karštį. Tokio pobūdžio empirinės žinios buvo būtinos tiek sėkmingam žemės ūkio planavimui, tiek saugiai kelionių logistikai. Evangelijose pateikiamos tik šių dviejų aspektų užuominos, tačiau galima manyti, kad Jėzus galėjo turėti bazinių meteorologinių žinių, nors neaišku, kiek giliai jis buvo pažinęs šią išgyvenimo įgūdžių sritį.

## Jėzaus gebėjimas įdegti ugnį

Naujame Testamente nėra tiesioginių aprašymų, kokiais būdais Jėzus galėjo įžiebtį ugnį, tačiau esama netiesioginių užuominų. Pavyzdžiui, jo ištara apie žolę, kuri šiandien žydi, „o rytoj metama į krosnį“ (Lk 12, 28), rodo suvokimą, kad sausa žolė gali būti kuro šaltinis. Taip pat pasakojimas, kaip kartą išlipę į krantą mokiniai „pamatė žėrinčias žarijas, ant jų padėtą žuvį, ir duonos“ (Jn 21, 9), parodo, kad Jėzus ugnį mokėjo naudoti kaip patyręs keliautojas, nes ne kiekvienas šių laikų turistą žino, kaip ant laužo išsikepti žuvį ir duoną. Nors šios užuominos tiesiogiai neatskleidžia ugnies įžiebimo būdų, jų nebuvimas netrukdo teoriniams svarstymams. Atsižvelgiant į to meto istorinį kontekstą, galima teigti, kad bent du ugnies įžiebimo būdai buvo plačiai žinomi:

*Titnago, geležies ir karbonizuotos medvilnės metodas.* Šis ugnies įžiebimo būdas Jordanijos upės aukštumose buvo taikomas jau vėlyvajame paleolite<sup>39</sup>. Europoje ir kituose pasaulio kraštuose jis išliko naudojamas iki pat Apšvietos amžiaus, todėl tikėtina, kad izraelitai jį galėjo taikyti ir Jėzaus laikais.

*Medienos ir trinties metodas.* Šis būdas buvo žinomas neolito laikotarpiu<sup>40</sup>, tačiau, tikėtina, naudotas ir dar anksčiau, nes paprastai tokių įrankių naudojimo įrodymų neišlieka. Šis metodas iki šiol taikomas kai kuriose pirmykštėmis sąlygomis gyvenančiose bendruomenėse visame pasaulyje. Galima teigti, kad Jėzus taip pat galėjo žinoti apie šiuos du metodus ir juos naudoti.

Ugnis įžiebtį buvo sudėtinga, todėl paprastai ji nebuvo negesinama. Prireikus kur nors keliauti, žmonės žarijas pernešdavo specialiuose induose, naudodami kerpes arba juodąjį beržo grybą<sup>41</sup>, taip išlaikydami ugnį rusenančios žarijos pavidalu. Panašiu

<sup>38</sup> John Loftly Wiseman, *SAS survival handbook. Revised edition for any climate, in any situation* (New York: Collins, 2009), 371.

<sup>39</sup> Deborah I. Olszewski ir kt., „Fire Use in the Levantine Late Upper Paleolithic and Early Epipaleolithic: The Western Highlands of Jordan“, *Journal of Paleolithic Archeology* 8 (2025): 7, <https://doi.org/10.1007/s41982-025-00230-5>.

<sup>40</sup> Jurgen Weiner, „Friction vs. percussion. Some comments on firemaking from Old Europe“, *Bulletin of Primitive Technology* 26 (1) (2003), 12.

<sup>41</sup> Nicole Apelian, *Wilderness long-term survival guide: Forgotten skills to make the wild your home* (Bucharest: Global Brother, 2023), 53–54.

principu veikia ir šiais laikais liturgijoje naudojami smilkytuvai. Nors evangelijose toks ugnies pernešimo būdas neminimas, tačiau, atsižvelgiant į jo paplitimą, galima daryti prielaidą, kad Jėzui buvo žinomas šis ugnies išsaugojimo ir transportavimo metodas.

## Jėzaus kaip amatininko įgūdžiai

Šiais laikais statybininko ar staliaus amato įgūdžiai vis labiau tampa specialistų sritimi, todėl galima manyti, kad ateityje jų bus mokomasi kaip vienos iš išgyvenimo įgūdžių srities. Amatininko patirtis išgyvenimo kontekste suteikia specifinių gebėjimų, tokių kaip įrankių gamyba ar laikino būsto įrengimas. Gebėjimas apdirbti medį, akmenį ar kaulą leidžia pasigaminti, taisyti ar sukurti įrankius, skirtus maisto gavybai, medžioklei ar gynybai. Žinios apie medžio konstrukcijas, tvirtinimo būdus ir izoliaciją leidžia iš aplinkoje randamų medžiagų pastatyti tvirtą pastogę, saugančią nuo šalčio, lietaus ir plėšrūnų.

Šie amatininko įgūdžiai yra svarbūs vertinant Jėzaus išgyvenimo kompetencijas, nes jie atskleidžia gebėjimą veikti nepritekliaus sąlygomis. Evangelijose Jėzaus profesiniai įgūdžiai apibūdinami žodžiu *tekton* (Mk 6, 3; Mt 13, 55), kurio viena iš reikšmių – *plataus profilio statybos darbininkas*, taip pat medį ir akmenį apdorojantis dailidė<sup>42</sup>. *Tekton* taip pat gali būti verčiamas ir kaip meistras, darbininkas arba **kūrėjas**, priklausomai nuo konteksto. Todėl Vakarų Bažnyčioje paprastai sakoma, kad Jėzus buvo dailidės sūnus, o Rytų tradicijoje – amatininko arba meistro<sup>43</sup>. Ši kompetencija leidžia manyti, kad Jėzus turėjo plačią praktinių įgūdžių bazę: jis išmanė medžiagų ypatybes, konstrukcijos principus ir įrankių panaudojimo būdus. Tai patvirtina jo ištarnos apie namo statybą ant smėlio (Mt 7, 24–27) arba apie kertinį akmenį (Mt 21, 42). Tiek viena, tiek kita parodo, kad Jėzus suprato namo statybos principus. Tokius gebėjimus netiesiogiai patvirtina ir faktas, kad Jėzus su mokiniais statė palapines. Pasistatyti palapinę iš parankinių priemonių, ypač turint specialų tentą, nėra labai sudėtinga, tačiau be praktinių žinių tai būtų sunkiai įgyvendinama. Norint pastatyti laikiną prieglobstį, nepakanka turėti medienos ir kitų medžiagų – reikia mokėti sutvirtinti konstrukcijas, naudoti tinkamus mazgus ir pan. Tikėtina, kad Jėzaus laikais kiekvienas žmogus mokėjo rišti įvairius mazgus, nes jie buvo nuolat naudojami buityje. *Tekton* – tos srities specialistas – be jų negalėjo apsieiti, tad Jėzus galėjo mokėti surišti daug daugiau mazgų nei eilinis to meto žmogus. Tai patvirtina ir faktas, kad jis mokė pinti virves ir galėjo pasidaryti rimbą (Jn 2, 15).

<sup>42</sup> Carsten Peter Thiede, *Jėzus. Tikėjimas, faktai* (Kaunas: Katalikų interneto tarnyba, 2006), 27.

<sup>43</sup> *Evangelija pagal Morkų. Naujasis Ekumeninis vertimas*, vert. Danielius Dikevičius ir Ingrida Gudauskienė (Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2016), 35.

## Išvados

Gyvenimas Jėzaus laikais buvo nuolatinė kova dėl išlikimo. Tai, ką šiandien vadiname išgyvenimo įgūdžiais, Jėzaus laikais turėjo mokėti kiekvienas žmogus, taip pat ir Jėzus Kristus. Išgyvenimo įgūdžiai apima viską, kas padeda išlikti ekstremaliomis sąlygomis.

Tyrimas parodė, kad Jėzus galėjo turėti daugelį išgyvenimo įgūdžių, juos taikė kasdienybėje, kelionėse ar susidūręs su ekstremaliomis situacijomis. Orientavimasis, gebėjimas atlaikyti ekstremalias sąlygas, dykumoje rasti vandens, valgomų augalų pažinimas, medžioklės ir žvejybos įgūdžiai, gebėjimas prognozuoti orus, įžiebtį ugnį bei pasistatyti laikiną prieglobstį senovės žmogui buvo kasdienybėje naudojamų įgūdžių visuma, tad labai tikėtina, kad ir Jėzus buvo įvaldęs šias kompetencijas. Dalis šių įgūdžių buvo plačiai žinomi senovėje, tad Jėzus tikrai galėjo būti juos įsisavinęs, apie kitus galima spėti remiantis bendru istoriniu kontekstu. Žinoma, šie svarstymai lieka teoriniai, nes evangelijos šiuo klausimu nepateikia jokių konkrečių duomenų. Nepaisant to, tyrime iškeltos tezės lieka atviros tolesnėms diskusijoms ir moksliniams tyrinėjimams.

## LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. „A Brief History of Survival“. Language Lovers. Paskelbta 2019 m. rugpjūčio 30 d. <https://blog.collinsdictionary.com/language-lovers/a-brief-history-of-survival/>.
2. Apelian, Nicole. *Wilderness long-term survival guide: Forgotten skills to make the wild your home*. Bucharest: Global Brother, 2023.
3. Bodenheimer, Friedrich Simon. *Insects as human food*. Dordrecht: Springer Netherlands, 1951.
4. Burnet, Régis. *24 heures de la vie Jésus*. Paris: Universitaires de France, 2022.
5. Davies, Stephen. „Routes, rutters, navigational techniques and the development of navigational aids in traditional Chinese seagoing: The case of the compass“. *Artefact. Techniques, histoire et sciences humaines* 8 (2018): 141–182. <https://doi.org/10.4000/artefact.2081>.
6. Daugirdas, Albertas. *Išgyvenimo atmintinė*. Vilnius: Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, 2020.
7. Deming, David. „Water in the Bible“. *International Journal of Religion* 5 (10) (2024): 1808–1833. <https://doi.org/10.61707/z7p5vw91>.
8. Čiočys, Petras Algirdas, Jurgis Janukevičius, Edvardas Jasiulionis, Eugenijus Simonas Kisinas, Robertas Kopūstas, Robertas Lapinskas, Jurgis Norgėla, Aleksandras Venckus ir Pranas Žarys. *Enciklopedinis karybos žodynas*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008.
9. Gudauskienė, Ingrida. *Biblijos vyrai ir moterys kryžkelėse*. Vilnius: Tyto alba, 2022.
10. *Evangelija pagal Morkų. Naujasis Ekumeninis vertimas*. Iš graikų kalbos vertė Danielius Dikevičius ir Ingrida Gudauskienė. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2016.
11. Klein, Eitan, Uri Davidovich, Amir Ganor, ir Naama Sukenik. „Naħal Hever: Final Report“. *Hadashot Arkheologiyot: Excavations and Surveys in Israel* 131 (2019): 1–13.
12. Klimenka, Gabrielius E. *Išgyvenimo mitai, kurie gali būti lemtingi*. Kaunas: Vitae litera, 2025.
13. —. „Bažnyčios pastatas kaip priemonė orientuotis be kompas: Lietuvos bažnyčių orientavimo problematika“. *Soter* 91 (119) (2024): 61–75. [https://doi.org/10.7220/2335-8785.91\(119\).4](https://doi.org/10.7220/2335-8785.91(119).4).

14. Klimenka, Gabrielius E. ir Eduardas Klimenka. „Labiausiai paplitę mitai apie šiaurinę žvaigždę“. *Lietuvos šaulių žurnalas Trimitas* 8 (2022): 18–19.
15. Langley, Richard B. „The magnetic compass and GPS“. *GPS World* 14 (2003): 70–81.
16. Makarskaitė-Petkevičienė, Rita ir Jurgita Pupeikienė. „Orientavimasis aplinkoje ir jos pažinimas: veiklos įvairovės ir mokymosi tyrinėjant aspektai“. *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje* 28 (1) (2022): 36–56.
17. Magara, Henlay J. O., Saliou Niassy, Monica A. Ayieko, Mukundi Mukundamago, James P. Ego-nyu, Chrysantus M. Tanga, Emily K. Kimathi, Jackton O. Ongere, Komi K. M. Fiaboe, Sylvain Hugel, Mary A. Orinda, Nanna Roos ir Sunday Ekesi. „Edible Crickets (Orthoptera) Around the World: Distribution, Nutritional Value, and Other Benefits – A Review“. *Frontiers in Nutrition* 7 (2021): 1–23. <https://doi.org/10.3389/fnut.2020.537915>.
18. Mann, Don ir Ralph Pezzullo. *The U.S. Navy Seal Survival Handbook: Learn The Survival Techniques And Strategies Of America's Elite Warriors*. New York: Skyhorse Publishing, 2012.
19. Métioui, Abdeljalil. „Brief Historical Review about Magnetism: From the Ancient Greeks up the Beginning of the XXth Century“. *Journal of Biomedical Research & Environmental Sciences* 3 (9) (2022): 1101–1107. <https://doi.org/10.37871/jbres1561>.
20. *Naujasis Testamentas. Apaštalių darbai; Visuotiniai laiškai*. Iš graikų kalbos vertė Tatjana Aleknienė, Ona Dilytė-Čiurinskienė, Laimonas Nedveckas ir Giedrius Saulytis. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2025.
21. *Naujasis Testamentas. Evangelija pagal Luką. Naujas ekumeninis vertimas*. Iš graikų kalbos vertė Tatjana Aleknienė, Romualdas Babarskas, Ona Dilytė-Čiurinskienė, Laimonas Nedveckas ir Giedrius Saulytis. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2024.
22. *Naujasis Testamentas. Evangelija pagal Matą; Evangelija pagal Morkų. Naujas ekumeninis vertimas*. Iš graikų kalbos vertė Algirdas Akelaitis, Tatjana Aleknienė, Romualdas Babarskas, Ona Dilytė-Čiurinskienė, Mozė Mitkevičius, Laimonas Nedveckas ir Giedrius Saulytis. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2023.
23. Nyerges, Christopher. *The Ultimate Guide to Navigating Without A Compass: How To Find Your Way Using The Sun, Stars, And Other Natural Methods*. New York: Skyhorse Publishing, 2020.
24. Olszewski, Deborah I., Maysoon al-Nahar ir Aylar Abdulhazadeh. „Fire Use in the Levantine Late Upper Paleolithic and Early Epipaleolithic: The Western Highlands of Jordan“. *Journal of Paleolithic Archeology* 8 (2025): 1–19. <https://doi.org/10.1007/s41982-025-00230-5>.
25. Pinhas, Y. „Living waters“. *Options Méditerranéennes. Série A: Séminaires Méditerranéens (CI-HEAM)* 65 (2005): 141–146.
26. Pranciškus. *Enciklika Dilexit nos apie Jėzaus Kristaus Širdies žmogiškąją ir dieviškąją meilę*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba, 2025.
27. Pretorius, Johan. „Trophy hunting – a biblical archaeological perspective from the ancient near east of the Iron Age (circa 1200–500 BCE)“. *Journal for Semitics* 25 (2) (2016): 769–787.
28. Ratzinger, Joseph. *Jėzus iš Nazareto: nuo krikšto Jordane iki atsimaitymo*. Iš vokiečių kalbos vertė Gediminas Žukas. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2007.
29. Rubšys, Antanas. *Raktas į Naująjį Testamentą*. T. 1. Vilnius: Katalikų pasaulis, 1997.
30. Szczesny, Mike. „[Greek] σκανδαλίζω (skandalizō), [Latin] scandalizare, [Latin] offendere“. *Resounding the Faith*. Paskelbta 2019 m. rugpjūčio 13 d. <https://resoundingthefait.com/2019/08/13/greek-σκανδαλίζω-skandalizo-latin-scandalizare-latin-offendere/>.
31. „Survivalistas, -ė“. Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas. Paskelbta 2011 m. gruodžio 31 d. <https://ekalba.lt/naujazodziai/survivalistas,%20-%C4%97?i=ad6a4f05-e3ec-44e8-902c-6a4a-73b54c1c>.

32. *Šventasis Raštas*. Iš hebrajų kalbos vertė Antanas Rubšys, iš graikų kalbos vertė Česlovas Kavaliauskas. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2009.
33. Tarptautinė katalikų charizminio atsinaujinimo doktrininė komisija. *Šventosios Dvasios krikštas*. Iš anglų kalbos vertė Asta Petraitytė. Kaunas: Gyvieji akmenėliai, 2014.
34. Thiede, Carsten Peter. *Petras. Bažnyčios Uola naujoje šviesoje*. Iš vokiečių kalbos vertė Gediminas Žukas. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba, 2008.
35. —. *Jėzus. Tikėjimas, faktai*. Iš vokiečių kalbos vertė Gediminas Žukas. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba, 2006.
36. Weiner, Jurgen. „Friction vs. percussion. Some comments on firemaking from Old Europe“. *Bulletin of Primitive Technology* 26 (1) (2003): 10–16.
37. Wiseman, John Loft. *SAS survival handbook. Revised edition for any climate, in any situation*. New York: Collins, 2009.

Gauta: 2025 12 04

Parengta: 2026 03 21

---

**Gabrielius Edvinas KLIMENKA** – teologijos mokslo daktaras (Vytauto Didžiojo universitetas, Katalikų teologijos fakultetas). Mokslinių tyrimų sritys: pseudomokslai, urbanistiniai mitai, krikščionybė ir ezoterika, kristologija, pasirengimas ekstremalioms situacijoms. El. paštas: klimenka.gabrielius@gmail.com.

**Gabrielius Edvinas KLIMENKA** – Doctor of Theology (Vytautas Magnus University, Faculty of Catholic Theology, Lithuania). Research interests: pseudoscience, urban legends, Christianity and esotericism, Christology, Disasters preparedness. E-mail: klimenka.gabrielius@gmail.com.